

ומחללים עליו כפי שריו הודאי בלבד. ולא כדמי סלע יפה⁽⁵⁷⁾.

הגמרא חוזרת לדון בדברי חזקיה גופא.

אמר חזקיה: "מעשר שני שאין בו שוה פרוטה, אומר: הוא וחומשו מחולל על מעות הראשונות. לפי שאי אפשר לו לאדם לצמצם מעותיו"⁽⁵⁸⁾.

ומקשינן: מיתביי הלא שנינו במסכת חלה, באלו דברים החמירו בתרומה וביכורים יותר ממעשר: "התרומה והביכורים שאכלום זר"⁽⁵⁹⁾ או כהן טמא, חייבין עליהן מיתה.

ואם אכלום בשוגג, חייבים לשלם קרן

וחומשו.

ואסורים באכילה לזרים בלאו ד"לא יאכל". גא-א מה שאין כן במעשר, שהותר באכילה לזרים.

והן נכסי כהן, ויכול לקדש בהן אשה. מה שאין כן מעשר, סתמא דמתניתין כרבי מאיר, דאמר — מעשר ממון גבוה הוא, והמקדש בו לא קידש⁽⁶⁰⁾.

ואם נתערבו בחולין, עולים להיתר באחד ומאה. כלומר — אינם בטלים ברוב כמעשר, ורק אם יש מאה חלקים חולין וחלק אחד מעשר מעורבים, נותן חלק אחד לכהן⁽⁶¹⁾, והשאר מותר⁽⁶²⁾.

שוי המטבע, מכל מקום שריו נמדד לפי מטבע יפה? ועיין בדרכי דוד.

57. על פי רש"י. ועיין בראשונים שהוזכרו לעיל, שפרשו כל אחד לפי שיטתו.

58. כתב הרמב"ן "וליי נראה דחזקיה מילי טובא קמ"ל, שאין דרך אדם לצמצם מעותיו, ושאותו מותר שבמעוה אין דעתו של אדם להתפיסו במעשר אלא חולין הוא בידו ויכול לחלל עליו, ושמעשר חצי פרוטה מצטרף ואפילו על מה שנתחלל.

אבל אנן קס"ד שכל מעשר שאין בו שוה פרוטה בשעת הפרשה אינו מתחלל לעולם, אי נמי עד שיהא ראוי לבילה ולצרון ממש".

ומבואר בדבריו, שאדם יכול לחלל מעשר שני על כסף, ויתפס הכל בקדושת מעשר. ורק משום שדעתו שלא להתפיסו אינו נתפס.

אך בדעת התוספות [לקמן נג א ד"ה דילמא] הוכיחו האחרונים — דלעולם אין נתפס במעשר יותר מדמיו. ועיין חזון איש [דמאי סי' טו אות יא].

59. רש"י. אמנם לדעת רב [סנהדרין פג ב] זר שאכל תרומה אינו חייב מיתה, רק עבר בלאו. ולשיטתו — איירי רק ככהן טמא. [על פי הירושלמי ביכורים פרק ב הלכה א].

60. רש"י. אך בתוספות הרא"ש כתב — "ונראה לפרש דאתי ככולי עלמא, והכי פירושו — נכסי כהן ליקח בהם עבדים וקרקעות ובהמה טמאה.

והכי תנן בסוף מסכת בכורים: למה אמרו הבכורים נכסי כהן, שהוא קונה בהם עבדים וקרקעות ובהמה טמאה ובעל חוב נוטלן בחובו והאשה בכתובתה.

מה שאין כן במעשר, דתנן פרק קמא דמעשר שני אין לוקחין עבדים וקרקעות ובהמה טמאה מדמי מעשר שני ואם לקח יאכל כנגדן".

61. וטעמא מפרש בירושלמי [ערלה פרק ב הלכה א] משום גזל השבט. פירוש — כהן. תוספות.

62. עיין בחולין [צט א], דנחלקו רש"י והתוספות האם דוקא כשנתערבה התרומה מין

כונתינו לומר דבטיל ברובא, דלמא במעשר לא בטיל כלל אפילו באחד ומאה?

ודחינן: לא מצית אמרת הכי! דלגבי תרומה, חומרי דתרומה קתני, קולי דתרומה לא קתני! ובודאי כונת המשנה לומר שמעשר קל מתרומה, ואין צריך בו "אחד ומאה", אלא סגי ברוב.

ומקשינן: והא קא תני — "והן נכסי כהן", והיינו קולי דתרומה, שממון כהן היא ולא ממון גבוה כמעשר?

ודחינן: אכתי לא סלקא דעתך לומר שמעשר אינו בטל ברוב כלל, דתניא בהדיא — "מעשר שני בטיל ברובא":

ובאיזה מעשר שני אמרו?

וטעינין רחיצת ידים והערב שמש קודם אכילתן⁽⁶³⁾.

הרי כל החומרות האלו בתרומה ובכורים, מה שאין כן במעשר. עד כאן המשנה.

ומקשינן: מאי "ועולין באחד ומאה מה שאין כן במעשר", לאו מכלל דמעשר בטיל ברובא?!

ואם איתא לדברי חזקיה, דאף מעשר השוה פחות מפרוטה יכול לפדותו על מעות הראשונות, מדוע בטל ברוב, הא הוה ליה דבר שיש לו מתירין, [על ידי פדיון⁽⁶⁴⁾] ⁽⁶⁵⁾, וכל דבר שיש לו מתירין, אפילו באלף לא בטיל⁽⁶⁶⁾?

והוינן בה: ממאי ד"מה שאין כן במעשר"

[מצוה רפד], דהרי כאן לא שייך לומר "עד שתאכלנו באיסור תאכלנו בהיתר", כיון שמן התורה אינו נפדה, כיון שכבר נתבטל ברוב מדאורייתא, ורק אם רבנן יתקנו שאינו בטל יועיל פדיון, ומה סברא יש לתקן כך? עיין שם שהאריך.

ועיין באחיזור [יו"ד יד—ג], ובקובץ שיעורים [אות כ], ובבית הלוי [ח"ג סי' ל], ואפיקי ים [ח"א סי' ו].

66. רש"י כתב, שאינו בטל מדרבנן, אך מדאורייתא בטל. [ועיין כס"מ [מעילה ז—ו] שכתב דאינו בטל מדאורייתא. ועיי"ש במל"מ שדחה את דבריו].

והטעם, כתב רש"י [ביצה ג ב] — עד שתאכלנו באיסור תאכלנו בהיתר. ועיין עוד בר"ן [נדרים נב א], ובצל"ח [פסחים ט ב].

וכתבו הראשונים [ריטב"א, ותוהרא"ש, ותוס' שאנץ] — דדוקא אם נתערב מין במינו אינו בטל בדבר שיש לו מתירים אך במין בשאינו מינו,

במינו בעינן אחד ממאה, או אפילו כשנתערבה מין בשאינו מינו.

63. אם בא לאכול פירות תרומה, צריך ליטול ידיו. שגזרו רבנן טומאה שניה על הידים, ושני עושה שלישי בתרומה.

אך למעשר שני אינו צריך ליטול ידיו. ויתרה מזאת אמרינן במסכת חגיגה: "הנוטל ידיו לפירות הרי זה מגסי הרוח". רש"י.

64. הקשו התוספות: מדוע תרומה בטלה באחד ומאה, והלא יש לה מתירים, אם ישאל על תרומתו?

ויש לומר, כהאי גוונא לא חשיב כ"דבר שיש לו מתירין", כיון שאינו מצווה להשאל עליה. ועוד יש לומר, במקרה שכבר נתן את התרומה לכהן, וכבר אינו יכול להשאל עליה.

65. מבואר, שמעשר שני שאפשר לפדותו חשיב כדבר שיש לו מתירין. והקשה המנחת חינוך

פרוטה? (69)

ומשנינן: **דאורייתא ודרבנן לא מצטרפי**.
דהיינו — המעשר המעורב אינו מחוייב
אלא מדרבנן, דמדאורייתא — בטל ברוב,
אפילו שיש לו מתירין. ואילו המעשר הנוסף
שהביא, מחוייב בפדיון מדאורייתא, ולכן
אינם מצטרפים להחיל קדושת מעשר על
פרוטה אחת.

ומקשינן: **ניתי דמאי** [תבואה הלקוחה מעם
הארץ, שחייבת במעשר מדרבנן⁽⁷⁰⁾], ויצרפו
למעשר המעורב, ובכהאי גוונא, הרי חיוב
שניהם שוה?

ומשנינן: אסור לעשות כן מדרבנן, **דלמא
אתי לאתויי מעשר ודאי**, שחייבו
מדאורייתא, ויצרפוהו למחצית המעורבת,
ויחללו את שניהם על פרוטה אחת, ונמצא
שאותה מחצית שאינה מעורבת נאכלת בלא

**במעשר שאין בו שוה פרוטה, ושנכנס
לירושלים ויצא, ולקמן יבואר, דבכהאי גונא
אין לו תקנה, לא באכילה ולא בחילול**.”

אך אם יש בו שוה פרוטה, יכול לחללו,
ואינו בטל ברוב. ד”כל דבר שיש מתירין
אפילו באלף לא בטיל”.

וקשה, **אם איתא לדברי חזקיה, ליעבד ליה
לדחוקיה, וניחל ליה על מעות הראשונות?
ומדוע בטל ברוב, ולא הוי כ”דבר שיש לו
מתירין”?**

ומשנינן: מדובר במקרה **דלא פריק**. [לא פדה
מעשרות נוספים, ואינו יכול לחללו על מעות
הראשונות], ולכן בטל ברוב⁽⁶⁷⁾.

ומקשינן: **אכתי ניתי מעשר בשוי חצי
פרוטה דאית ליה⁽⁶⁸⁾, ונצטרפינהו אל
המעשר המעורב, ויפדה את שניהם על**

בטל.

והטעם, כתב הש”ך [יור”ד קב—ד]: שאם
נפל לשאינו מינו לא שייך לומר “תאכלנו
בהיתר”, כיון שאין האוכל המעורב נקרא על
שמו, אלא על שם האוכל שנתערב בו, ושוב אין
לו מתירים. עיי”ש.

67. צריך באור, וכי אינו יכול למצא אדם אחר
שפדה את מעשרותיו, ולחלל על כספו?

המאירי [נג ב] הביא, דיש מוכיחין מכאן
ש”דבר שיש לו מתירים” מיקרי רק אם יש לו
מתירים אצלו, ולא על ידי ממון אחר. ועיין שם
שדחה את דבריהם.

68. וזה שכיח טפי שיש לו מעשר פחות משהו
פרוטה. [שו”ת שאלת יעבך ח”ב סי’ עד].

69. קושיית הגמרא אינה אלא לדברי חזקיה,

שחידש, דמעשר פחות משהו פרוטה יש לו
פדיון על ידי צירוף.

אבל אילולי דבריו, הוה אמינא שאין לו פדיון
כלל. הרמב”ן והריטב”א.

70. יש לחקור, מהו גדר “דמאי”, האם רבנן
גזרו לחשוש למיעוט עמי הארצות שאינם
מעשרים, והוי ספק טבל דאורייתא. או דילמא,
אין לחוש למיעוט עמי הארצות, אלא רבנן גזרו
איסור טבל מדבריהם, כיון שיש מיעוט שאינם
מעשרים, אך לא חששו לטבל דאורייתא.

ועיין בקובץ הערות [סי’ עה אות ו] שהוכיח
מסוגיין, כהצד השני, דאם נאמר שחששו
לאיסור דאורייתא, אם כן שוב הוי דאורייתא
והרבנן ואינם מצטרפים.

ברם עיין באחיעזר [יור”ד סי’ יד], ומשמע
מדבריו שחייב דמאי עיקרו מדאורייתא.

פדיון.

ומקשינן: **נתי שתי פרוטות, ונחלל עלייהו מעשר בפרוטה ומחצה, ונחלל האי [את מחצית הפרוטה המעורבת] על היאך יתירא?** ומשנינן: **מי סברת מעשר שוה פרוטה ומחצה, תפס בקדושה שתי פרוטות?!**

לא! פרוטה תפסה שוה פרוטה מהמעשר, וחצי פרוטה לא תפסה, מחצית הפרוטה מעשר כנגדה.

ואם תאמר — המעורב יצטרף להשלים לפרוטה נוספת?

אין לומר כן. **דהדר הוא ליה דאורייתא ודרבנן. דאורייתא ורבנן לא מצטרפי.** כדלעיל.

ואם תאמר, אם כן מדוע לדברי חזקיה יכול לחלל מחצית הפרוטה מעשר על מעות הראשונות, הרי העודף במעות הראשונות לא נתפס בקדושה, ושוב הוי מחצית הפרוטה חולין, ואין בה כח לתפוס פדיון?

יש לומר, משכחת לה, כשחילל את המעות הראשונות על איסור שלם, ולא על פרוטות, ובכהאי גוונא, אפילו אם המעשר שווה שלש פרוטות בלבד נתפס כל האיסור בקדושה, ואפשר לחלל עליו מעשר נוסף, אפילו בפחות משוה פרוטה.

ואם כן קשה, אף כאן **נייתי איסור שלם, ויחלל עליו מעשר בפחות מדמיו, ויחלל את המעשר המעורב על הנשאר?**

ומשנינן: גזרינן **דלמא אתי לאתויי פרוטות, ויעשר בפרוטה ומחצה, ונמצא שוה חצי פרוטה נאכל בלא חילול. הלכך — טוב יותר לומר שיתבטל ברוב.** (71)

הגמרא חוזרת לבאר דברי הברייתא שהובאה לעיל:

שנינו בברייתא, מעשר שני שנתערב בחולין בטל ברוב, ומדובר במעשר שני פחות משהו, **"ושנכנס לירושלים ויצא"**.

הגמרא סברה כעת, שהברייתא מדברת בשני מקרים שונים, האחד — מעשר שאין בו שוה פרוטה. והשני — מעשר השוה פרוטה, שנכנס לירושלים ויצא.

ומקשינן, **אמאי בטל ברוב? וליהדר ונעיליה?** כלומר, הרי יש לו מתירים, אם יחזירנו לירושלים ויאכלנו שם (72)?

ומשנינן: מדובר במעשר **שנטמא**. ואינו יכול לחזור ולאוכלו בירושלים.

ומקשינן: **נפרקיה** [יפדהו]?

ומנין שיכול לפדותו? — **דאמר רבי אלעזר:**

71. רש"י. ועיין בר"ן, תוס' רבינו פרץ, וברמב"ן.

72. כתבו התוספות, "לעיל גבי אין בו שוה פרוטה, לא פריך הכי. דאיירי ברחוק מירושלים הרבה, ומקרי בהכי אין לו מתירין. אבל הכא,

דקתני "משנכנס לירושלים ויצא", משמע אפילו לא יצא אלא פסיעה אחת. ואמאי? ולעיליה? ובדברי התוספות, עיין עוד בתוספות [עבודה זרה, עג ב ד"ה טבל], וברשב"א ריטב"א ור"ן בסוגיין. ועיין ש"ך [יור"ד קב—ג], ובמה שהביא משו"ת מהרי"ל סי' קס"ד.

מנין למעשר שני שנטמא שפורדין אותו אפילו בירושלים?⁽⁷³⁾

נג-ב

שנאמר [דברים יד כד — כה] "וכי ירבה ממך הדרך כי לא תוכל שאתו, ונתתה בכסף וצרת הכסף בידך", ואין "שאת" אלא אכילה, שנאמר "וישא משאת מאת פניו".

ואם כן, כונת התורה לומר שאם אינו יכול לאוכלו, כגון שנטמא, מותר לפדותו. ואפילו בירושלים.⁽⁷⁴⁾

ואם כן, מעשר שני מעורב שנטמא יש לו פדיון, ומדוע בטל ברוב?

אלא, מדובר במזון הלקוח בכסף מעשר שני. שקנאו בירושלים, ויצא משם, ונטמא.

ומקשינן: לקוח בכסף מעשר, נמי ליפרקיה?

דתנן: הלקוח בכסף מעשר שני שנטמא, יפרה.

האי תנא סבר כרבי יהודה, דאמר "הלקוח בכסף מעשר שני שנטמא, יקבר". ואין קדושתו חמורה מספיק כדי לתפוס דמיו בפדיון.⁽⁷⁵⁾

ומקשינן: אי סבר כרבי יהודה, מאי איריא "יצא", [מדוע העמדנו במעשר שיצא מחוץ לירושלים], אפילו לא יצא נמי אין לו פדיון?

אלא לעולם במעשר טהור, ומאי יצא — דנפול מחיצות. כלומר — נפלו חומות ירושלים⁽⁷⁶⁾ לאחר שנכנס לעיר, ושוב אין מעשר שני נאכל שם עד שיעמדו החומות. דבעינן — "לפני ה' תאכלנו"⁽⁷⁷⁾.

וגם אי אפשר לפדותו, לאחר שנכנס לירושלים, כיון שקלטוהו מחיצות. ואין לו תקנה אלא באכילה בין החומות.

ומקשינן: האמר רבא: דין מחיצה לאכול, כלומר — הדין שאין מעשר שני נאכל

73. מעשר שני טהור אינו נפדה בירושלים, דכתיב [דברים יד — כד] "כי ירחק ממך המקום ונתת בכסף", ומבואר, שרק אם "ירחק ממך המקום" הותר לפדות את המעשר. רש"י.

74. יש לדון, במעשר שני שאי אפשר לאוכלו מחמת סיבה אחרת, שאינה טומאה, האם אפשר לפדותו בירושלים?

עיי' בתורת זרעים [מעשר שני פרק ג משנה ט] שהוכיח מהירושלמי שדין זה שייך רק במעשר שנטמא, ולא בשאר המקרים. ועיי' עוד בזכרון שמואל [סי' ז אות ב].

75. בסיפרי הביאו פסוק כאסמכתא לדברי רבי יהודה, מדכתיב "וצרת הכסף", ודרשינן — "הכסף" כסף ראשון, ולא כסף שני. שאין לו פדיון.

76. פירוש — כשנפלו רוב המחיצות. ואף על גב שלענין שבת אין צורך שתפולנה רוב המחיצות, וכבר כשנפלו מקצתן אסור לטלטל, מכל מקום לענין אכילת מעשר שני וקדשים קלים אכתי מיקרי מחיצה כל זמן שלא נפלו רובן. תוספות.

ועיי' חזון איש [שביעית סי' ג אות יד].

77. רש"י. אמנם הרמב"ם [בית הבחירה ו — טו] פסק דקדושת ירושלים קידשה לשעתה וקדשה לעתיד לבא, ואוכלים קדשים ומעשר שני בירושלים אע"פ שאין שם חומות ומקדש.

והקשה עליו הראב"ד מסוגיין, דמשמע שאם נפלו החומות אין אוכלים מעשר שני?

וכתב — "ולא עוד, אלא שאני אומר, שאפילו לרבי יוסי דאמר "קדושה שניה קדשה